

15. બોલીએ ના કાંઈ

પ્રસ્તાવના

* રાજેન્દ્ર કેશવલાલ શાહ કપડવંજના વતની હતા. ‘ધ્વનિ’, ‘આંદોલન’, ‘ઉદ્ ગીતિ’, ‘શાંત કોલાહલ’, ‘મધ્યમા’, ‘વિષાદનો સાદ’, વગેરે તેમના કાવ્યસંગ્રહો છે. ‘મોરપીંછ’, ‘આંબે આવ્યા મોર’ જેવા બાળકાવ્યના સંગ્રહો છે. એમણે કેટલાંક પદ્ય રૂપકો, એકાંકીઓ, વાર્તાઓ અને અનુવાદો પણ આપ્યા છે. ‘ધ્વનિ’ કાવ્યસંગ્રહ માટે તેમને ‘જ્ઞાનપીઠ’ પુરસ્કાર મળ્યો હતો. તેમને ‘રણજિતરામ સુવર્ણચંદ્રક’, ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી, ગાંધીનગર અને દિલ્હીના એવોર્ડ પ્રાપ્ત થયેલા હતા.

પ્રસ્તુત કાવ્યની વાત કરીએ તો કાવ્યનું શીર્ષક છે ‘બોલીએ ના કાંઈ’. અહીં કવિ એવું નથી કહેતા કે આપણે કાંઈ પણ બોલવું ના જોઈએ. પણ કાવ્ય ના માધ્યમ દ્વારા કવિ એ સમજાવવા માંગે છે કે કંઈપણ બોલતા પહેલા સામેવાળી વ્યક્તિ કોણ છે એ જરૂર જાણી લેવું જોઈએ. કારણકે મોટાભાગે એવું બનતું હોય છે કે જેને આપણે આપણું દુઃખ જણાવીએ છીએ એ તે વાતનો ઢંઢેરો પીટી, આખા ગામમાં વાત ફેલાવી દે છે. માટે આ કાવ્ય આપણને શીખવે છે કે જીવન માં આપણને ઘણાં લોકો મળશે. પણ દુઃખ તો જાતે જ સહન કરવું પડશે. આવી પડેલ દુઃખો નો સામનો શાંત મને કરી હસતા મોઢે આગળ વધતા રહેવું જોઈએ. તો ચાલો આપણે જીવનની હકારાત્મક બાજુને રજુ કરતું આ સુંદર મજાનું રાજેન્દ્ર શાહ રચિત પંદરમું કાવ્ય ભણીએ જેનું નામ છે ‘બોલીએ ના કાંઈ’.

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી લખો.

1. કવિ શું કરવાનું કેહે છે ?

- (A). બોલવાની ના પાડે છે.
- (B). બોલવાનું કહે છે.
- (C). મૂંગા રહેવાની ના પાડે છે.
- (D). બોલવું પણ ધીમે ધીમે.

2. હૃદય ખોલવું એટલે શું ?

- (A). બીજાની વાત સાંભળવી.
- (B). ઓપરેશન કરાવવું.
- (C). કશું જ બોલવું નહિ.
- (D). પોતાના દિલની વાત બીજાને કહેવી.

2. નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો.

1. બીજા લોકો શામાંથી આનંદ મેળવે છે ?

ઉત્તર. બીજા લોકો અન્યની વ્યથા જાણવામાં આનંદ મેળવે છે.

2. વ્હેલના પાણીને કોણ ઝીલે છે ?

ઉત્તર. વ્હેલના પાણીને સાગર ઝીલે છે.

3. નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

1. કવિ આપણી વ્યથામાંથી કેવી રીતે રસ્તો કાઢવાનું કહે છે ?

ઉત્તર. આપણી વ્યથાએ બીજાની મન રસ ની કથા હોઈ શકે એટલે આપણી વ્યથાને આપણે સહન કરવાની છે અને તેની ફરિયાદ કોઈને કરવી નહિ. આપણી વ્યથાને આપણે જ સહન કરવાની છે મનમાં ભલે દુઃખોના અગ્નિ હોય પણ બહારથી તો શીતળતા જ રાખવાની છે.

4. નીચેના પ્રશ્નોના સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

1. ‘બોલીએ ના કાંઈ’ કાવ્યમાં કવિ માણસને શો જીવન બોધ આપે છે ?

ઉત્તર. પ્રસ્તુત કાવ્યમાં કવિ આપણી વ્યથા અન્યને કહેવાની ના પાડે છે. દરેક જણની સામે આપણે આપણું હૃદય ખોલી દેવું જોઈએ નહિ. માણસો વિનાના મારગ પર આપણે આપણા જ શબ્દો ગાતા ચાલવાનું છે. કોઈ ગમ આવે, અનેક લોકોને મળીયે છતાં આપણે તો એકલા જ ચાલવાનું છે ભલેને સરસ તારા મઢી રાત હોય કે રણનો તડકો હોય, આપણી વ્યથાને આપણે જ સહન કરવાની છે આપણી વ્યથાએ બીજા માટે ફક્ત રસની કથા જ હોઈ શકે છે એટલે વ્યથાને સહન કરવી અને કોઈને ફરિયાદ કરવી નહિ. મનમાં ભલે દુઃખોના અગ્નિ હોય પણ બહારથી તો શીતળતા જ રાખવાનો કવિ આપણને બોધ આપે છે.

2. કાવ્યપંક્તિ સમજાવો - “પ્રાણમાં જલન હોય ને તોયે ધારીએ શીતલ રૂપ!”

ઉત્તર. જીવનમાં દરેક સમય એક સમાન હોતો નથી તડકા-છાંયડાની જેમ જીવનમાં પણ સુખ-દુઃખ આવ્યા કરે છે અને જાય છે. તો પ્રસ્તુત પંક્તિમાં કવિ આપણને આવી પરિસ્થિતિમાં તટસ્થ રહેવાનું કહે છે. આપણી અંદર ગમે તેટલો ગુસ્સો, ચિંતા, દુઃખ, નફરત હોય એની ખબર સુધ્ધા કોઈને પાડવા દેવી જોઈએ નહિ. આપણી અંદર ગમે તે ચાલતું હોય પણ બહાર હંમેશા શીતલ રૂપ ધરીને ખુશ થઈને અન્યની સામે રહેવું જોઈએ.